

Rozdíl mezi vědeckým a nevědeckým poznáním.

Smysly nás mohou klamat, logika nikoli. (Měsíc; Dopplerův efekt; studená, teplá a vlažná voda atd.)

Logika a matematika jsou exaktní vědy. Každý jejich výrok lze buď potvrdit, nebo vyvrátit (buď platí, nebo ne).

Matematické výroky jsou a) univerzální (cizinci), b) jednoznačné (výsledek buď platí, nebo obsahuje chybu).

Proč je matematika důležitá? 1) Na rozdíl od smyslů neklame. 2) Její výroky jsou jednoznačné. Další přednosti:

1) Algoritmická koncentrace.

Příklad:

Zapišeme pozorování řady dat. Například: 24, 99, 8, -1, 15, 0, 48, 224, 3, 35, 360, 53, 120, 80, 288, 195, 168, 143, 255, 323, ... atd.

Na první pohled **chaos**. Proto uspořádáme: (-1,0, 3, 8, 15, 24, 35, 48, 53, 80, 99, 120, 143, 168, 195, 224, 255, 288, 323, 360, ...)

Uspořádanou a nekonečnou sérii dat ale můžeme zapsat též jako: $k^2 - 2k$ pro $k = 1, 2, \dots, n, \dots$

Vědy (vědecké disciplíny) poznávají nová fakta (jevy, procesy) a vytvářejí (dílčí) obrazy světa, modely.

Modely používají všechny vědy (astronomie, biologie, ekonomie, historie, teologie atd.).

Termín: **MODEL** (tj. obraz, znázornění), nemusí označovat pouze modely matematické. Známe další typy modelů.

2) Verbální koncentrace.

3) Geometrické koncentrace. Znázorňují dynamiku (průběhy) procesů. (Pozor, zjednodušují na „placatý“ svět.)

Proč vědám matematické metody nestačí? Dva zdroje poznání: 1) logika + 2) smysly, zdroj získávání dat a zkušeností. Chceme a musíme žít v tomto světě. Poznáváme, abychom mohli žít lépe. (Někdy, abychom přežili.)

Jestliže nás smysly mohou klamat, pak se musíme naučit klamy odkrývat a vylučovat. Na neověřených a nedokázaných tvrzeních nesmíme trvat. (Klamy mohou být ve svých následcích nebezpečné až zhoubné.)

Smyslové i logické poznatky musíme ověřovat, reflektovat a dokazovat. Vědecké poznatky musejí být KDYKOLI (tj. opakovaně) dokazatelné a ověřitelné.

Ekonomie jako nauka se člení na disciplíny.

Mikroekonomie (jedinec, rodina, firma, tržní struktury, externí náklady, veřejné statky atd.)

Makroekonomie (hospodářský růst, nezaměstnanost, inflace, zahraniční obchod, bohatství a chudoba národů atd.)

Pozitivní a normativní otázky v ekonomii.

Pozitivní otázka: *jak se změní cena cigaret (alkoholu, aspirinu, knih atd.), když vláda zvýší sazbu daně o 5 %?*

Normativní otázka: *má se, anebo se nemá postavit cementárna v Českém krasu u obce Tmaň? Podobně dálnice poblíž vesnic a měst, úložiště jaderných odpadů atd.*

Na **pozitivní otázky** lze pomocí matematických a ekonomických metod analýzy odpovědět jednoznačně **ano**, nebo **ne**. Eventuálně uvést (čili **spočítat**) příslušné údaje.

Na **normativní otázky** nelze odpovědět výpočtem. Nutno znát **stanoviska zainteresovaných subjektů**. Nutno mít k dispozici určitou **hodnotovou škálu** a znát příslušné **preferenze** (zainteresovaných subjektů). Ty se získávají sociologickými metodami, zjišťováním postojů, anketami atp.

ZÁKLADNÍ TRŽNÍ SITUACE

Trhy jsou místa, kde dochází ke konfrontaci nabídky s poptávkou. Jak si představit (modelovat) poptávku?

Vytvoříme graf, jak se nakupované množství mění v závislosti na ceně.

Příklad: poptávka (po houskách za den, týden. Otázka musí mít smysl!). Nakupované množství závisí na ceně za kus.

Nabídka. *Příklad:* nabídka housek. Závislost nabízeného množství na ceně za kus.

Konfrontace nabídek s poptávkami \Rightarrow prolnutí obou křivek. **Chybná představa rovnováhy!**

Průsečík obou křivek označuje **cenou, při které se trh vyčistí.**

Graf 1

Převis nabídky

Převis poptávky

Graf 2

Tisíce subjektů reagují na změny cen, přizpůsobují se. **Neviditelná ruka trhu** je paradigma, které akceptuje a respektuje **svobodu reagovat** na tržní signály.

Existují síly (okolnosti), které kazí, narušují vyčištěné trhy?

- 1) **Spotřebitelé.** Mění své preference (móda), počasí, změny příjmů, informace = osvěta (např. polské maso) atd.
- 2) **Výrobci.** Akceptují ceny vstupů, respektují poptávku a usilují o zisk. (Snižují náklady, nabízejí vyšší užitek, inovují výrobní procedury, inovují organizaci práce, hledají nové trhy a nové formy podnikání atd.)

Nebylo by přece jen v některých případech lepší ceny regulovat? (Tj. určovat, jaké ceny mají být?)

Graf 3

a) Cenový strop.

Motiv: nižší nájemné je pomocí mladým a chudým rodinám. Umožní jim důstojné bydlení. Nebo zdravotní služby **zdarma**. Školství **zdarma** atp.

Následky (u cenového stropu vytvořeného pro bydlení).

- 1) **Majitelé domů.** Začnou jim chybět peníze na vymalování, na rekonstrukci stoupaček, na údržbu bytů a domů.
Zpomalí a zastaví se výstavba nových domů, bytů.
- 2) **Spotřebitelé.** (Vdova.) Silná poptávka podnítl vznik **černého trhu**. Kdo si koupí bydlení na černém trhu?
Chudší, nebo spíše bohatí mladí manželé? Usnadní černý trh mladým a chudým rodinám důstojné bydlení?

b) Cenové dotace, minimální cena.

Motiv: pomoc důležité vrstvě národa. (Např. malým farmám s nákupem biopaliv, hnojiv, strojů a hlavně s prodejem jejich produkce. Tvrdě pracují, zatímco mnozí jiní tunelují, uzavírají pochybené obchody atp.)

Následky

- 1) Nerovnováha na trhu a zásah vlády.
 - A) Kdo (které ekonomické subjekty) zaplatí dotace a ceny, které jsou pro zemědělce výhodnější?
 - B) Co s odkoupenou produkcí?
- 2) Co malé farmy? Ceny produkce jsou pro ně výhodné. *Jaké ale budou následky těchto výhod?*

Zvýší se nájemné za půdu, tj. začnou růst renty. Vyšší renty jsou ale impulzem k **růstu cen půdy**.

Jak reagují farmáři, kteří pracují na pronajaté půdě?

Jak reagují farmáři, kteří pracují na vlastní půdě? Prodadí ji silnějším zájemci. (Bud' ihned, nebo časem.)

Komu plynou dotace nakonec? (Srovnejte skandál při výrobě elektřiny ze solárních panelů a další.)

To je jedna stránka problému. To byl příklad **pozitivního přístupu**, pozitivní analýzy v ekonomii. Z diskusí ve sdělovacích prostředcích je na druhé straně jasné, že se navíc může jednat o **problémy normativní** povahy.

*Je nedotovaná cena zemědělských produktů **sociálně únosná**? Mají se trvale rozevírat „nůžky“ mezi příjmy a životní úrovní malých farmářů (případně dalších „odstrkovaných“ vrstev národa, státu)?*

***Nezmizí** při nedotovaných nízkých tržních cenách **celé vesnice**?*

Nezmizí tím důležitý životní styl a cit pro krajinu, pro přírodu? (Chalupáři často betonují, dláždí, asfaltují dvorky, cesty atd.)

Je lepší podporovat konkrétní rolníky a farmáře, nebo spíše vesnický styl života?

Je lepší dotovat výrobu elektřiny ze slunečních panelů všem provozovatelům, nebo jen některým?

Je lepší dotovat všem penzistům ceny léků a zdravotních služeb, nebo jen těm, kdo mají nízký příjem? Jak se nízký příjem pozná? Lze rozlišit majetné a nemajetné penzisty?

Mají být ceny veřejné dopravy co nejnižší? Má veřejnou dopravu dotovat stát (tj. všichni, kdo platí daně)? Nebo jen ti, kdo veřejnou dopravu využívají? Nebylo by lepší, kdyby veřejná doprava byla zcela zdarma?

Má pomoc lékařů záviset na příjmech nemocného? Nebo má být veškerá zdravotní péče zdarma?

Má být studium na státní vysoké škole a na státních univerzitách zdarma? Nebo by bylo lepší zavést na všech vysokých školách školné?

Má Evropská unie ponechat zadlužené státy bez pomoci, ať následky nesou ti, kdo si je způsobili?

*Má ČNB stanovit maximální úroveň RPSN? (Např. maximální úrok = 33 %?) Od jaké hranice začíná **lichva**?*

V principu by tyto teze měly platit. Následky škod by měly postihnout jejich původce. (Tj. chamtivé a nenasytné bankéře, chamtivé a líné státní zaměstnance atd.)

U vlád však často pozorujeme **velkorysý, toleranční postoj**. Protože na finančních trzích obchodují stamiliony subjektů z různých zemí a tyto trhy jsou (nejen internetem) propojené, hrozí na těchto trzích celosvětové paniky. Ty se mohou šířit na další významné trhy zboží a služeb. Tyto následky by mohly způsobit nesrovnatelně větší škody, než regulace, jakkoli je nedokonalá a rovněž způsobuje (jiné) nežádoucí následky.

Můžeme však zaznamenat též opačný postoj. **Fanatickou principiálnost**. Přesvědčení, že nejlepší je přenechat všechny nesrovnalosti na trhu, který si se všemi (vnitřními) problémy „poradí sám“.

Je takový postoj obhajitelný a udržitelný?

Opírá se tento postoj o vědecké poznání? Je tvrzení: **všechny nesrovnalosti trhu se vyřeší „samy od sebe“**, kdykoli dokazatelné? **Bylo** kriticky **reflektováno**? Jestli ne, pak tento výrok není vědecký a patří do ideologie.

Normativní problémy samy vyvolávají další a další otázky. Problémy nezjednodušují, nýbrž spíše naopak.